

Защо ни е нужна екология на информацията?

Милена Цветкова

Why do we need the ecology of information?

Milena Tsvetkova

Цветкова, Милена. Защо ни е нужна екология на информацията. В: Монитор, Год. 3, №593, 8 септ. 2000, с. 18. ISSN 1311-9699

Tsvetkova, Milena. Zasho ni e nuzhna ekologia na informatsiyata [Why do we need the ecology of information]. Monitor, 2000, Vol. 3, No 593, p. 18. ISSN 1311-9699

The European Library:

<http://www.theeuropeanlibrary.org/tel4/record/3000046938270>

COBISS.BG-ID 1200341220:

<https://plus.cobiss.net/cobiss/bg/bg/bib/1200341220#full>

Abstract

Information ecology is a “luxurious” scientific discipline that aims to study the information balance of a person and take care of his survival as a consumer of information. The main problems of information ecology are the purity of the information environment and the information comfort of a person. The main focus of this article is on arguments about the need to deepen research on external factors (such as infotainment) and subjective factors (such as information neuroticism), as well as the urgent need for information hygiene training.

„Днес в своята все по-неестествена среда човешкият род потъва сред създаденото от самия него, сред това, което първоначално е било негова цел, а сега заплашва да се превърне в негова гибел.” Това са думи на председателя на ЮНЕСКО Федерико Майор, изтървани преди 12 години в книгата “Утре винаги е късно”.

Преди 16 години пък светът получи предупреждението “Преди да е станало твърде късно”, книга-диалог на основателя на Римския клуб Аурелио Печеи и Дайсаку Икеда, създател на уникални японски университети и институти. В книгата четем: “Съществуващите днес средства за комуникация и предаване на информация са толкова усъвършенствани, че злоупотребата с тях от страна на властолюбците събужда страшни видения като тези в романа на Джордж Оруел “1984”.

Слава богу и днес не е късно. Грижата за оцеляването на човека като потребител на информация са поели учени и движения в областта на информационната екология. Тази “люксозна” наука се появи 80-те години, когато най-изявените специалисти по масови комуникации от Нюйоркския университет въвеждат учебен курс “Медиаекология”. Всъщност, точно преди 50 години папа Пий XII изрече недвусмислено: “Бъдещето на обществото и стабилността на вътрешния му живот зависят в голяма степен от поддържането на равновесие между силата на съобщителните техники и предела на реакциите на самия индивид”. И това – преди появата на телевизията.

Основните проблеми пред информационната екология са чистотата на информационната среда и информационният комфорт на човека. Вторият проблем едва ли скоро ще бъде решен. Поради простата причина, че днес науката няма време за човека. Как да търсиме пътища за оцеляване на информационния потребител при положение, че 95-98% от изследванията са върху неживата природа, а по-малко от 1% върху човека.

Под замърсяване на информационната среда все по-често се има предвид задръстването на Интернет-пространството с боклуци. Но количеството информация не е болка за умирање. Първо, защото световният книжен фонд надхвърля многократно обема на електронизираната информация. Второ, след като позволихме на техническите средства да ускорят информационния обмен, логично беше да очакваме информационната лавина и да се пазим от нея.

Трето, дали с помощта на личната си мозъчна търсачка или чрез електронната, все някак ще се справим в информационния океан.

Другаде е проблемът: в качеството на информацията и в липсата на индивидуална отговорност. За второто бих казала: не е възможно да търсим отговорност там, където са ампутирани чувството за вина и страха от наказание.

Преди да коментираме качеството на информацията не се ли сещаме, че пропагандаторите на информационното общество избягват да казват “що е информация”? Не сме ли любопитни да чуем, че не всяко съобщение е информация? Че фразата “София е столица на България” за столичани не е информация. Че рекламата “Мъжете знаят защо”, повтаряна до втръсване, не е информация. Че родопската песен “Излел е Дельо хайдутин”, която звучи в Космоса, ще стане информация, ако има кой да я възприеме. Информация е само новото, ценното и възприетото.

С появата на глобалните комуникации възникна и проблемът за равновесието в информационното пространство. От 1970 г. насам ЮНЕСКО проведе десетки конференции по изграждането на новия информационен ред. Успоредно с тях се множаха и докладите на Римския клуб по световните екологични проблеми. Нищо от това не попречи на информационния дух да напусне бутилката.

Рекламните агенти на информационното общество обявиха информатизацията и компютризацията за дълготърсената панацея на планетарната хармония. Информатизацията вплете цялото земно кълбо в мрежа. Информационните потоци се леят безпрепятствено и ни поставят в особена зависимост - от информацията като единствената разменна монета и от информационната индустрия. Дон Тапскот, съветник по информационни технологии на американския вицепрезидент Ал Гор, очерта бизнесът на новото хилядолетие: “Информационните технологии рефлектират върху метаболизма на икономиката. В Съединените щати това е бизнес на обща стойност 1 трилион долара, той се отделя като самостоятелен икономически сектор и бързо се превръща в база за всички сектори на икономиката”.

Който владее информацията, той владее ситуацията. И не дава пукнат цент за екология на информацията. От 1996 г. трън в очите на новите индустриалци е Екологичното движение за защита на културната среда. Бори се срещу негативното въздействие на необузданите процеси на комерсиализацията и монополизацията на информационното пространство. Атакува илюзията за свобода на информацията. Ръководителят на движението проф. Джордж Гърбнър обяви : Културните извращения, съзнателното изкривяване на информацията, духовната инфлация са резултат от корпоративния контрол над медиите.

Всеки опит да се контраатакува информационната монополизация и комерсиализация пречи на егоистичните стратегии на корпорациите да разпространяват в глобален обхват само свои информации.

За какво качество на информацията ще говорим, когато тя протича едностранно, от американска гледна точка. Тенденцията е към затвърждаване на световното господство на САЩ. Стратег на новия информационен империализъм е американският вицепрезидент Ал Гор. Веднъж седмично той се среща нелегално със своята група “Гор Тек”, съставена от верни босове в електронната индустрия на Силиконовата долина. Вдъхновени от суета те чертаят плановете на имперските си мечти. Дейвид Раткопф, бивш ръководител на администрацията на Клинтън, публикува през 1996 г. есето “Възхвала на културния империализъм”. От позицията на американската суета заяви: “За САЩ главната цел в ерата на информацията трябва да бъде спечелването на битката за световните информационни потоци чрез господството над вълните така, както Великобритания господстваше над моретата”. Задоволството на Раткопф е абсолютно, когато наблюдава тенденциите по света: “В икономическия и политическия интерес на САЩ е да бдят така, че ако светът възприеме един общ език, той да бъде английският. Ако светът се насочи към общи норми в областта на телекомуникациите, сигурността и качеството, тези норми да бъдат американски. Ако държавите се свържат чрез телевизията, радиото и музиката,

програмите да бъдат американски. И ако се изработят общи ценности, тези ценности да бъдат само американски.”

Дълго време роптаехме срещу информацията, която насажда американския културен модел. Укротихме се. Холивудските филми, сапунените сериали, попзвездите, компютърните игри и образователните програми така ни дресираха, че заклеимяваме всеки, който ги критикува. Хипнозата е тотална. Дори французите, които са най-агресивни към американизацията, са отчаяни. “Съпротивата ни срещу американската култура е твърде крехка - пише френският социолог Жан Бодриар. - Нямаме какво да противопоставим на тази културна зараза. Културните ни тела са със синдром на имунна недостатъчност,”

Пълното господство на американските информационни продукти в днешно време поразително съвпада с положението от края на Втората световна война. Тагава САЩ пуснаха примамката за “свободно движение на информацията”. Свободно, но не уточниха посоката. И отприщиха шлюзовете на своите мощни информационни конгломерати. Днес своя апогей достига електронната търговия - новият източник за печалби на американското правителство.

В малко по-далечно бъдеще, подчертава Хърбърт Шилър, професор в Калифорнийския университет, информационните войни, подстрекавани от американците, ще нарушат до такава степен равновесието на планетата, че ще доведат до верижни трусове и до срутване на сградата.

Засега страдаме от комерсиализацията, която не обича равноправието. Дори да успеем да заплатим за собствено гнездо в пазара на информацията, си оставаме консуматори. Свободни сме да се изказваме, но не надхвърляме общото надвикване. Задоволиха нагона ни за право на глас, с който покриваме хонорара на истинските оратори в командния пункт на мрежата. Там обаче дежурна ръка върху шалтера и упражнява безобидна информационна диктатура.

Информационна диктатура упражняват и монополистите, които поставят финансови бариери на входа на мрежите и превръщат

информацията в частно притежавана стока. Поставени сме пред новото-старо разделение на човечеството на информационно богати и информационно бедни. Така е, както би казал Шимон Перес, защото има два вида страни - едни, които живеят с главите си и други, които живеят с телата си. Но гладът за информация деформира и самите американци. Сред тях се забелязват цели слоеве богати на информация, а бедни на знания.

Заплахата за сигурността на информацията е друг проблем, с който се бори информационната екология. Подобна заплаха са усещали още египетските жреци. Днес с помощта на съвършени компютърни технологии се извършват и съвършени престъпления - шпионаж, тероризъм, кражби на пари, информация и самоличности. Смахнати маниаци-програмисти, хакери и кракери хулиганстват безпрепятствено на глобален информационен терен. Спекулират с имиджа на Робин Худ: уж възстановяват отнетите информационни свободи на информационно онеправданите.

Заплаха за политическата си сигурност виждат затворените и репресивните общества в информационната революция. В Корея например късовълновите радиоприемници, компютрите, факсовете и сателитните чинии са само за богоизбрани. В Афганистан е забранена телевизията. Либия и Ирак налагат друго ограничение в правото на информация - подменят спокойствието с непрекъснатата тревога и страх, като поддържат информационно затъмнение.

Както затъмнението, така и претоварването с информация бележат синдрома "информационен невротизъм". При едни е причинен от ужаса на слабоинформирания, че е в редиците на информационно изоставащите. При други - от вируса на информациоманията. При всички обаче се подклажда от масирано разпространение на негативна информация, след която изплуват първичните страхове в стадото. Медийното ни пространство е препълнено с информация за стари и нови кризи - зърнена, петролна, социална, правителствена. В месото ни имаше диоксин, във въздуха - зарин. Зеленчуците са образец на цялата Менделеева таблица. Водата от чешмата скъсява живота, а бутилираната е менте.

Незнайно заящо ни информират повече за вируси, отколкото за лекарства. Очевидно, някому са нужни масовите психози, активирани чрезпрогнози за Апокалипсис, компютърни сринове и валутен крах. За по-сигурен ефект стадото се държи в информационне стрес. А стресът е най-ефективното средство за снижаване на критичното мислене и за парирание на недоволството.

Информационното пространство все повече се откроява и като криминогенно пространство. Сведенията за насилието от света и у нас също поддържат невротизма. По-страшното обаче идва с изсъхването на разумното ни полукълбо. Вижте се на какъв хомо саприенс приличате - би казал пътешественикът от миналия век. - Та вие сте жадни за насилие и се разтоварвате с гледки на насилие! Художествената украса на престрелки, атентати, гробове, гладувачи и умиращи съзнателно се изпипва по холивудски. За да се продаде подобна информация, също има нужда от гримьори и имиджмейкъри.

С печеливш камуфлаж се ширят и сайтове със сексуално насилие в глобалната мрежа. Според ЮНЕСКО печалбите от електронната порнография и педофилия са равни на печалбите от наркобизнеса. Престъпното манипулиране със сексуална информация все още виси ненаказано, въпреки усилията даже на ФБР. Омейра Селие, председател на движението “Невинността в опасност”, която през септември 2000 г. посети България, сподели, че Интернет престъпниците са спокойни, защото са неуловими. При товна самата мрежа облекчава безчинствата, понеже няма собствени органи по сигурността. Отговорността пак падна на родителските плещи. Отчасти и на журналистическите разследвания. Като това на CNN от 1993 г., когато бе излъчен репортаж за лесната достъпност до порнографията в Интернет. Разпространиха и клип, адресиран до родителите: върху екрана на Макинтош бавно и застрашително се движи курсорът, а гласът на диктора предупреждава, че “порнографията е на едно цъкване с мишката от вашето дете”.

Комерсиализацията на масмедийното пространство роди най-печелившата форма за масово манипулиране - модерният “инфотейнмънт”. Този упадъчен телевизионен жанр нагло представя информацията под формата на развлечение и ловко избягва закона. Информационните предавания се пълнят с екшън. Думите са предварително режисирани. Напълно по каноните на зрелищните изкуства. Актуалната информация се представя като “хепи нюз” чрез закачливо поведение между новинарите и сливане на информацията с коментара. Всички сме свидетели на невинния флирт между водещите на сутрешния блок “Точно в 7” на БНТ, където дори сериозната информация за времето се поднася като закачка. Опасността при този касов жанр идва от атаката срещу емоциите на зрителя. От психологията е известно, че емоциите пречат на критичното мислене. Правилно казват древните, че емоциите са виното на интелекта.

Заблуда е да мислим, че ограничаването на злоупотребите с информация ще дойде от родината на Интернет. Факт е, че в САЩ самите съдии отменят цензуриращите актове и проекти. Така се получи с “Акта за благопристойност в средствата за комуникация” от 8 февруари 1996 г., подписан от самия президент Клинтън. В речта си един от съдиите на Върховния съд заяви: “Както силата на Интернет е в хаоса, така и нашата свобода зависи от хаоса и какофонията на свободното слово, което е защитено от Първата поправка на Конституцията.”

В Америка свободата винаги печели. И в световната надпревара печели винаги Америка, защото участва сама в играта. В това е бедата на Европа. Тук все някой не е разбрал за обединението, което прави силата. Не ни ли е ясно, че докато не приемем Закон за информацията няма да се интегрираме. Ще продължаваме да предизвикваме шум по веригата и разпадане на връзката. Европа ще поиска да ни отстрани като “шум”. тогава и да се надвикваме, няма да ни чуе.

Ще се вслуша обаче редовият потребител на информационните магистрали. Ако на политиците им е достатъчна

политическата култура, на нас ни е нужна нова информационна култура. Всъщност, това е възродената антична култура на познанието, в основата на което е самостоятелното мислене. Автентичното мислене задължително прави проверка с непоклатимата реалност. Способен ли е на това срасналия с електронната мрежа информационен спринтьор? Напротив на мода е технократичното, формалното мислене. Като при Ескумах, който решил, че щом прозрачният лед се топи в устата, тогава и стъклото ще се разтопи. И по-страшното: модно е да се цитира, демодно е да се мисли.

За да оцелеем, ни е нужна информационно хигиена. В нейната основа лежи независимото мнение, различно от общественото, автономното поведение, различно от масовото. Защото, както напомня Лев Толстой, най-опасното изречение е “Всички правят така”. С уговорката, че личното мнение вече не е конвертируемо. Това стана ясно през 1990 г., когато в европейската Конвенция за защита на данните “правото на лично мнение” беше заличено и заместено с “правото да търсиш информация”.

За печелившо екологично поведение говори умението ни да поставяме цедка на възприятията си за боклука, с който ни залива глобалното информационно пространство.

Ако не пречистваме информационните потоци, ако не научим децата си да плуват преди да се гмурнат, тежко ни. Защото лек срещу замърсени мозъци няма. И тогава ще бъдем най-големите глупаци, които плащат за затыпяването на децата си.